

YTTRANDE Dnr Ku2019/01318/CSM

JUSTITIEDEPARTEMENTET 103 33 Stockholm

Betänkandet SOU 2019:35 angående **Demokrativillkor för bidrag till civilsamhället**

Sammanfattning

VHEK instämmer i utredningens strävan att söka förhindra att icke-demokratiska, kvinnofientliga och rasistiska organisationer erhåller ekonomiskt stöd från stat och kommun.

VHEK ser hur marginaliserade grupper finner gemenskap i traditionsbundna och starkt patriarkala rörelser som ofta ter sig främmande för demokratiskt föreningsliv, i en sådan kontext har värderingar som strider mot demokrati och jämställdhet blivit djupt rotade och omsorgsfullt inpräntade. De rättfärdigar destruktiva livs-, kvinno-, och människofientliga företeelser och handlingar.

VHEK anser att samhällsorganisationers konkreta hantering av kvinnoförtryck och hedersvåld måste ske genom en intensifierad och bred ideologisk kamp för att komma åt organisationer som i avskildhet eller under en officiellt demokratisk yta tagit som uppgift att sprida demokratifientliga eller kvinnofientliga värderingar.

VHEK anser att den enskilda medlemmens rättigheter bör tydliggöras. I remissen påpekas att särskild vaksamhet bör riktas mot företeelser som isolering, avskiljande och utfrysning av enskilda personer, vilka kan vara tecken på rasism eller hedersförtryck.

VHEK vill även peka på att organisationer som ger uttryck för värderingar som inskränker enskilda unga människors frihet i enlighet med hederskulturens normer är skadlig för demokratins utveckling. Sådana organisationer skall inte erhålla bidrag till sin verksamhet.

VHEK menar att de här föreliggande utredningen måste harmoniseras med den tidigare Utredningen om översyn av statens stöd till trossamfund (SOU 2018:18).

VHEK anser att ekonomiskt statligt stöd inte skall ges till organisationer som samtidigt tar emot ekonomiskt stöd från diktaturer och kvinnofientliga regimer. Ekonomiskt stöd ska inte heller ges till organisationer som tar hjälp av personer som är anställda av sådana regimer.

VHEK:s hittillsvarande arbete och erfarenheter

I följande remiss i anledning av SOU 2019:35 angående Demokrativillkor för bidrag till civilsamhället vill vi i ge uttryck för och beskriva de idéer vi haft och har, grundade i konkreta erfarenheter av den kamp vi fört och för kvinnors mänskliga och demokratiska rättigheter.

Varken Hora eller Kuvad är en partipolitiskt och religiöst obunden feministisk och antirasistisk gräsrotsrörelse. Vi arbetar för ett samhälle fritt från hedersförtryck. Vår grundsten är demokrati.

www.vhek.se
info@vhek.se
070-889 18 96
076-082 19 35

Box 2031
127 02 Skärholmen
Organisationsnummer
8024284575

Postgiro
420 399-8
Swish
123 399 05 53

Vår politiska och religiöst obundna förening Varken Hora eller Kuvad (VHEK) har alltsedan starten 2005 som ett av sina främsta mål haft att organisera och på alla sätt motverka rasism, hedersrelaterat våld och förtryck. Grunden för föreningens arbete vilar på demokrati och mänskliga rättigheter, särskilt kvinnors rättigheter.

Segregation och patriarkat

I våra svenska segregerade städer finns främst i förortererna idag ett stort antal etniska och religiösa minoriteter. Inom dessa finns grupper som i flera avseenden inte integrerats i det svenska samhället. I de länder man kommer ifrån är de patriarkala förhållandena ofta mycket djupt rotade, kunskapen om hur en demokrati fungerar är ringa och synen på kvinnors rättigheter och ställning i samhället klart diskriminerande. Religionen spelar betydligt större roll i kulturen och samhällslivet än i Sverige. I många av dessa länder är politiken, kulturen och religionen sammanvävda. Ofta påbjuder staten en bestämd religiös inriktning och brännmärker andra, men överlämnar åtskilligt till patriarkala klaner när det gäller att förverkliga de moralregler och det levnadssätt som statsmakten påbjudit.

I våra segregerade förorter finns religiösa och etniska minoriteter som lever under betingelser och tillämpar regler som inte stämmer överens med demokratiska principer och ser jämställdhetsarbete som ett hot. Motståndet mot jämställdhet motiveras utifrån traditionellt patriarkala ståndpunkter och olika religiösa föreställningar, men handlar i grunden om att bevara mäns privilegier och hålla tillbaka kvinnors kamp för demokratiska och mänskliga rättigheter.

De traditionella förhållningssätten innehåller inte bara en kvinnodiskriminerande hållning utan också rasism och homofobi.

Kvinnoförtrycket, hedersvåldet och det civila samhället

Det finns ansevärliga grupper av människor i Sverige med normer och föreställningar som står i strid med svensk lag, strider emot grundläggande värderingar om demokrati och mänskliga rättigheter och allmänt rättsmedvetande (särskilt mot unga kvinnors och barns rättigheter och mot barnkonventionen). Barnäktenskap, tvångsgifte, arrangerade äktenskap och könsstympning, otillbörlig kontroll och frihetsinskränkningar av olika slag av unga kvinnors liv m.m. strider likaså mot lag och allmänt rättsmedvetande. Även om våldet i hederns namn har en del gemensamt med till exempel mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer - vilket förekommer inom alla samhällsgrupper - skiljer sig denna typ av brottslighet på ett avgörande sätt från t ex brott mot kvinnofridslagstiftningen. I de segregerade enklaver där hederskulturen är förhärskande anses hedersvåldet som socialt acceptabelt.

Det räcker emellertid inte med lagstiftning som riktningssgivare. Försvaret av kvinnors rättigheter och kampen mot hedersvåldet måste genomsyra rättskipande instanser, socialtjänsten och andra myndigheter, skolväsendet m.m.

För att kampen för kvinnors rättigheter och mot hedersvåld skall bli framgångsrik krävs ett omfattande arbete på det ideologiska planet, vilket sker både inom och av olika organisationer, folkrörelser och politiska partier. I Sverige har demokratin och kampen för människors lika värde burits upp av partier och folkrörelser - det vi kallar

Varken Hora eller Kuvad är en partipolitiskt och religiöst obunden feministisk och antirasistisk gräsrotsrörelse. Vi arbetar för ett samhälle fritt från hedersförtryck. Vår grundsten är demokrati.

det civila samhället. Statsmakten har å sin sida understött det civila samhällets organisationer i dess strävan att utveckla demokratin.

VHEK anser att detta statliga stöd från staten till det civila samhällets organisationer att utveckla vår demokrati är vällovligt, nödvändigt och behövligt.

Fördelningen och granskningen av stödet till det civila samhällets organisationer

Det finns dock flera kritiska synpunkter att anlägga när det gäller stödet till organisationer i det civila samhället. Sådana kan anföras bl.a. med anledning av ovanstående redogörelse när det gäller att garantera att upprätthållandet av en demokratisk ordning, respekt för mänskliga rättigheter och jämställdhet mellan könen.

Flera etniska organisationer och religiösa samfund som verkar i Sverige har rötter i andra mer auktoritära, patriarkala och icke-demokratiska samhällsförhållanden och förmår inte, eller kanske inte vill, tillämpa gällande demokratiska principer eller försvara mänskliga rättigheter och jämställdhet. Ett uttryck för detta är bl.a. att många av dessa organisationer är kraftigt mansdominerade, vilket självfallet gör att de i stället för att fungera frigörande blir en bromsande kraft när det gäller att försvara och utvidga kvinnors rättigheter och öka jämställdheten mellan kvinnor och män. Därmed blir de ett hinder i hela samhällets demokratiska utveckling.

Vi i VHEK har på flera håll i landet noterat att ledande personer i olika organisationer mobiliserat unga pojkar och flickor i uppenbart syfte att sabotera möten som handlat om hedersförtryck och kvinnors rättigheter, dvs. att de haft ett klart antidemokratiskt syfte. Det har inte handlat om meningsutbyte utan om kränkande och hotfullt uppträdande mot representanter för vår organisation. Det är incidenter som uppenbart har varit i säck innan de hamnat i påse. Angreppen har varit välorganiserade.

VHEK instämmer följaktligen i utredningens strävan att söka förhindra att icke-demokratiska och kvinnofientliga och rasistiska organisationer erhåller ekonomiskt stöd från stat och kommun.

VHEK instämmer i utredningens allmänna strävan att utifrån demokrati- och jämställdhetskriterier noggrannare granska de organisationer i civilsamhället som söker statligt och kommunalt stöd.

Hedersvåld och rasism

I kamp för kvinnors rättigheter, hedersvåld har vi inom VHEK inte sällan stött på en märklig form av "antirasism" som innebär att själva kampen för invandrade kvinnors rättigheter och mot hedersvåld i sig skulle vara rasism.

De som driver sådana obskyra teser gör det för att kunna fortsätta bevara de manliga privilegier som hedersförtrycket medför. Vi menar att ett uppdagande av grova och omfattande samhälleliga missförhållanden aldrig kan utgöra någon form av rasism.

Ett argument som de, vilka menar att kampen mot våldet i hederns namn är rasism, inte sällan anför är att de som bekämpar hedersvåldet inte respekterar andra folks

Varken Hora eller Kuvad är en partipolitiskt och religiöst obunden feministisk och antirasistisk gräsrotsrörelse. Vi arbetar för ett samhälle fritt från hedersförtryck. Vår grundsten är demokrati.

och etniska gruppers kulturer. De menar att motståndare till hederskulturen är en form av kulturimperialism och ett arv från kolonialismens storhetstid. Denna argumentation är grundad i en slarvig eller obefintlig definition av begreppet kultur. Vidare grundar den sig i en föreställning om andra folks kulturer är oföränderliga. Kulturer befinner sig alltid av egen kraft i ständig förändring. Mellan lokalt, regionalt, nationellt eller på annat sätt avgränsade kulturer förekommer alltid också en ofrånkomlig ömsesidig påverkan.

Om samhällsinstitutioners konkreta hantering av kvinnoförtryck och hedersvåld

VHEK har tagit del av betänkandet SOU 2019:35 *Demokrativillkor för bidrag till civilsamhället* och det stödmaterial till detta betänkande *Vägledning för handläggare*, som innehåller konkreta anvisningar om hur bidragen till civilsamhället skall hanteras för att "skydda och främja" demokratin.

Själva denna formulering "skydda och främja" visar på kärnan i det dilemma som utredning haft att hantera. Att "skydda" demokratin innebär i sig att man vill försvara demokratin, dvs. den demokrati som redan finns, vilket betyder att man intar en defensiv hållning, medan "främja", betyder att man eftersträvar att stärka, fördjupa och utveckla den demokrati som redan finns; kanske utvidga den till områden där den inte finns. Att främja demokratin innebär en mer offensiv hållning.

Detta dilemma är oundvikligt. Strävanden att skydda demokratin mot icke-demokratiska krafter kommer i motsättning till demokratiska principer som föreningsfrihet och yttrandefrihet. Omfattande administrativa ingrepp i organisationers verksamhet är därför sällan något bra sätt att främja demokratin, kanske inte ens för att skydda den. Sådana ingrepp kan medföra att odemokratiska krafter kan framställa sig som diskriminerade och i sin propaganda ståta med martyrgloria.

Ett sätt att både försvara demokratin och samtidigt bereda möjligheter för demokratin att utvecklas är naturligtvis att hindra att odemokratiska krafter att på falska grunder utnyttja demokratiska rättigheter för att förgöra demokratin.

Vi uppfattar det som att detta sistnämnda som varit utredningens konkreta huvudsyfte. VHEK instämmer naturligtvis i detta.

Ett särskilt dilemma i kampen när det gäller att försvara demokratin är att organisationer kan hålla sig en prydlig demokratisk officiell fasad, men samtidigt inom sig hålla sig med informell struktur, en undervegetation, bestående av en odemokratisk, kvinnofientlig eller rasistisk ideologi och jargong. Sådan undervegetation är svår att bekämpa med lagstiftning, domstolar och polisinsatser. De kräver en intensifierad och bred ideologisk kamp.

Nedan avser vi att gå igenom vad som finns att läsa i *Vägledning för handläggare*. När vi i VHEK söker försvara och utvidga demokratin vill vi göra det genom vårt konkreta arbete för kvinnors demokratiska och mänskliga rättigheter och i konkret kamp mot våldet i hederns namn.

Varken Hora eller Kuvad är en partipolitiskt och religiöst obunden feministisk och antirasistisk gräsrotsrörelse. Vi arbetar för ett samhälle fritt från hedersförtryck. Vår grundsten är demokrati.

Den enskildes rättigheter

VHEK tycker att det är viktigt vad som förklaras om enskilda medlemmars rättigheter, där det sägs, att, "En organisation ska i normalfallet inte ställas till svars för en enskild medlems agerande. Om agerandet har skett i ett sammanhang där medlemmen har fått i uppdrag att representera organisationen får medlemmen däremot anses företräda organisationen." (s. 18)

Av detta har utredningen dragslutsatsen att "Bidrag ska därför inte ges till en organisation som kränker den enskildes grundläggande fri- och rättigheter, diskriminerar eller bryter mot principen om allas lika värde. Detsamma gäller om organisationen rättfärdigar, främjar eller uppmanar eller uppmanar till kränkningar av individers grundläggande fri- och rättigheter eller alla människors lika värde". (s.14)

VHEK menar dock att den enskilde medlemmens rättigheter borde utvecklas mer och betonas starkare med hänsyn till att en del organisationer som ansöker om stöd kan vara starkt patriarkala och lägger större vikt vid den kollektiva sammanhållningen än den enskildes rättigheter och kräver att den individen skall underkasta sig kollektivet - ett kollektiv som om det har en patriarkal struktur knappast kan betraktas som demokratiskt.

VHEK finner vidare att det är viktigt att som handledningen förklarar att "ett agerande av en företrädare för en lokalorganisation ska ... bedömas som om det vore ett agerande av den centrala organisationen". Vi anser att detta har betydelse, då den förhindrar att en organisation kan tala med dubbla tungor, en metod som historiskt sett brukats av demokratins fiender.

Utfrysning som metod för förtryck

I avsnittet Agerande som strider mot samhällets grundläggande värderingar (avsnitt 4) skriver man i handledningen om organisationer som i sin verksamhet använder "våld, tvång eller hot eller annat otillbörligt sätt kränker den enskildes grundläggande fri- och rättigheter" för att påverka hur medlemmar röstar på medlemsmöten, begränsar enskildas fri- och rättigheter i det offentliga livet, trakasserar medlemmar eller deltagare i en verksamhet genom att t.ex. skicka hotfulla sms, använder våld, tvång och hot för att tysta personer som är av annan åsikt och förmå dem att avstå från sin rätt och frihet att yttra sig.

"Våld, tvång och hot" kan vara allt från grovt fysiskt våld till mycket sofistikerade metoder för att människor undertrycka demokratiska fri- och rättigheter. En av dessa metoder som är vad man i dagligt tal brukar kalla "utfrysning". Den är, menar vi, så vanligt förekommande att den bör uttryckligen nämnas. Det kan inte räknas in under rubriken trakasserier, eftersom med sådana vanligen inte har en påtaglig fysisk eller verbal form. Utfrysningen som metod att undertrycka obekväma eller avvikande åsikter tar sig formen av ett s.k. nollande av en person eller tystnad. Detta är mycket svårt att komma åt, men metoden är mycket effektiv inom patriarkala organisationer, där avskiljande och utestängning från gemenskapen kan få katastrofala följder. Vi menar att utfrysning särskilt och uttryckligen bör omnämnas så att handläggare av exempelvis diskrimineringsärenden blir observanta när det gäller denna företeelse.

Varken Hora eller Kuvad är en partipolitiskt och religiöst obunden feministisk och antirasistisk gräsrotsrörelse. Vi arbetar för ett samhälle fritt från hedersförtryck. Vår grundsten är demokrati.

VHEK menar också att utfrysning kan vara en del av eller ett symptom på mer komplicerade förtryckande strukturer och att det uttryckligen bör omnämnas att det är ett sätt att utöva odemokratiskt och patriarkalt hedersförtryck.

Barns fri- och rättigheter och utvecklingen av demokratin i Sverige

Om kränkningar av barns rättigheter skriver utredningen på sidan 23 i Vägledning för handläggare. När det gäller denna företeelse saknar vi ett hedersvåldsperspektiv. Hedersvåldet innebär inte blott fysiskt våld utan otillbörliga inskränkningar och kontroll av barn främst flickors fri- och rättigheter. Hederskulturen handlar till stor del om att flickor ska ha så liten kontakt med pojkar som möjligt medan pojkar har större både fysisk och social rörlighet, vilket leder till absurda och osunda former av kontroll av flickorna. En tonårsförälskelse, hur oskyldig den än må vara, kan leda till en katastrof i familjer eller släkter där hederskulturen är förhärskande. Till vardags menar vi att en tonårsförälskelse i ett sådant sammanhang inte sorterar under tämligen beskedliga formuleringar som "lek, vila och fritid". Så avses exempelvis vanligen fritid något man har då man inte är på jobbet eller i skolan. Enligt hederskulturens normer är fritiden inte någon tid som man disponerar fritt utan en tid som är underkastad ett strängt regelverk och en tid man genomlever under omgivningens stränga kontroll. Ungdomar, främst flickor, nekas fri rörlighet inom hederskulturen.

VHEK menar att organisationer som ger uttryck för sådana inskränkningar av en enskild ungs människas frihet är skadlig för demokratins utveckling. Sådana organisationer ska inte erhålla bidrag till sin verksamhet.

Om religiösa samfund och demokrati och jämställdhet

Tidigare har frågan om ekonomiskt stöd till religiösa samfund utretts av professor Ulf Bjereld i betänkandet *Utredningen om översyn av statens stöd till trossamfund* (SOU 2018:18).

VHEK vill påpeka att förslagen från i den utredning som nu remitterats till oss måste harmonieras med förslagen från utredningen om stöd till religiösa samfund. Det torde vara självklart att samma demokratikriterier måste gälla för *alla* civilsamhällets organisationer utan undantag.

VHEK vill vidare påpeka att det torde vara oförenligt med en sund offentlig ekonomi och förvaltning att av statens skattemedel ges ekonomiskt stöd till organisationer som samtidigt tar emot ekonomiskt stöd från diktaturer och kvinnofientliga regimer. Ej heller skall statens skattepengar ges som bidrag till organisationer som tar hjälp av personer som är anställda av sådana regimer.

Varken Hora eller Kuvad är en partipolitiskt och religiöst obunden feministisk och antirasistisk gräsrotsrörelse. Vi arbetar för ett samhälle fritt från hedersförtryck. Vår grundsten är demokrati.